

WSTĘP

Niniejszy numer *Folia Archaeologica* poświęcony został wybranym zagadnieniom związanym tematycznie z projektami badawczymi realizowanymi przez Pracownię Archeologii Śródziemnomorskiej Uniwersytetu Łódzkiego. Jest to pierwszy zeszyt tematyczny o takim zakresie.

Katedra Archeologii Klasycznej – poprzedniczka Pracowni Archeologii Śródziemnomorskiej – istniała przy Uniwersytecie Łódzkim od chwili powołania tej uczelni w maju roku 1945. Kierownik katedry prof. dr hab. Rajmund Gostkowski, absolwent Uniwersytetu Jagiellońskiego, należał do grona założycielskiego i był jednym z pierwszych profesorów czynnych na nowym stanowisku pracy¹. Do Łodzi przybył z Uniwersytetu im. Stefana Batorego w Wilnie, gdzie przed wojną pełnił obowiązki profesora. Jego asystentką została Wanda Rukoyżo.

W 1950 r., uchwałą ówczesnego Ministerstwa Oświaty i Nauki, przerwano działalność Katedry Archeologii Klasycznej UŁ, a profesor Rajmund Gostkowski przeniesiony został w stan spoczynku. Decyzja ta, sformułowana w Piśmie Ministra Oświaty z dnia 25 września 1950 r., bez wątpienia miała charakter polityczny. Jej podłożem była ogólnopolska reforma studiów w duchu marksistowskiej filozofii naukowego materializmu, a efektem usunięcie osób niewygodnych. Kiedy utworzono Studium Historii Kultury Materialnej, którego zadaniem było m. in. uformowanie programu wspólnego kształcenia trzech pierwszych lat studiów kierunków archeologii pradziejowej, archeologii klasycznej i etnografii², Uniwersytet Łódzki utracił prawo

¹ Życiorys profesora R. Gostkowskiego, opracowany na podstawie materiałów archiwalnych Uniwersytetu Łódzkiego oraz wywiadów, opublikowany został przez M. Blombergowa, *Rajmund Gostkowski (1885–1966)*, [w:] J. Śliwa (red.), *Archeologia Śródziemnomorska na Uniwersytecie Jagiellońskim 1897–1997. Materiały sympozjum naukowego*, Kraków 21–23.10.1997, s. 41–49.

² Według tego programu, dwa roczniki archeologów uzyskały stopnie magisterskie. Szerszy opis wydarzeń związanych z ministerialną reformą nauczania i jej implikacjami znaleźć można w: A. Abramowicz, *Historia archeologii polskiej – XIX i XX wiek*, Inst. Historii Kultury Materialnej PAN, Warszawa–Łódź 1991, s. 150–154.

naboru studentów na kierunek archeologia – zarówno archeologii klasycznej, jak i pradziejowej. Takie studia zachowane zostały tylko na Uniwersytetach Warszawskim, Jagiellońskim, Poznańskim i Wrocławskim. Fakt ograniczenia naboru studentów do tych czterech uczelni dyskryminował pozostałe.

W roku 1956 powrócono do koncepcji odrębnych studiów dla archeologii i etnografii. Katedrę Archeologii Klasycznej (Śródziemnomorskiej) na Uniwersytecie Łódzkim reaktywowano dopiero we wrześniu 1957 r. jako Katedrę Archeologii Śródziemnomorskiej, a profesora R. Gostkowskiego ponownie powołano na jej kierownika (Pismo Departamentu Studiów Uniwersyteckich Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego z dnia 18 lipca 1957 r.). Stało się to na wniosek Rady Wydziału Filozoficzno-Historycznego UŁ. Jednym z argumentów była intencja zadośćuczynienia za wyrządzone krzywdy. Profesor R. Gostkowski wznowił działalność naukową i dydaktyczną, i pełnił funkcję kierownika katedry aż do przejścia na emeryturę w roku 1960.

Późniejsze dzieje nauczania z zakresu archeologii klasycznej są ściśle związane z losami archeologii pradziejowej, a charakteryzują je kolejne procesy reorganizacyjne, w wyniku których placówka ta straciła samodzielność. Ponowna reaktywacja nauczania i działalności naukowej nastąpiła dopiero w roku 1995. Wyodrębniono wówczas samodzielną jednostkę pod nazwą Pracownia Archeologii Śródziemnomorskiej, skonfederowaną w ramach Instytutu Archeologii. Niżej podpisana została jej pierwszym kierownikiem. Zadaniem Pracowni jest kształcenie studentów w różnych fazach zaawansowania, obejmuje zatem specjalizację oraz prowadzenie działalności badawczej. Cele te były możliwe do zrealizowania tylko w ścisłej współpracy z innymi instytucjami naukowymi w kraju i za granicą, a pierwsze lata samodzielnej działalności z pewnością nie były łatwe. Mimo jednak różnorodnych przeciwności pochwalić się możemy znaczącymi osiągnięciami.

Od chwili powołania Pracowni i powierzenia mnie jej kierownictwa wykonane zostały różnorodne projekty naukowo-badawcze, w które zaangażowani byli także studenci, magistrowie i doktoranci. Współpracowaliśmy w terenie oraz w ramach projektów naukowych z badaczami polskimi i zagranicznymi, korzystając z doświadczeń z zakresu innych dziedzin. Projekty miały z reguły charakter interdyscyplinarny, który wyrósł z przekonania o skuteczności współpracy przy rozwiązywaniu pokrewnych zadań oraz opierał się na tradycji ośrodka łódzkiego. Z projektów tych należy wymienić zwłaszcza badania archeologiczne przeprowadzone na akropolis et-Tell, tellu położonym na wzgórzach Golan. Prowadzone one były w ścisłej współpracy z placówkami zagranicznymi w ramach konsorcjum „The Bethsaida Excavations Project”.

Niniejszy tom ma charakter interdyscyplinarny. Zgromadzono w nim artykuły i rozprawy uczonych z wielu krajów, o różnych specjalizacjach i zainteresowaniach. Celem było zgłębienie problemów przenikania kulturowego w czasie i przestrzeni, w różnych aspektach, zaobserwowanych i opisanych przez archeologów, filologów, znawców religii i historyków sztuki. Takie spojrzenie jest nie tylko naukowo pożyteczne, lecz i być może stymulujące dla czytelnika.

Różnorodność spojrzenia i fakt, że wielu z piszących tu jest ocenianych jako wiodące postacie w ramach swojej specjalności, a młodzi autorzy odznaczają się zdolnościami i pracowitością, spowodował, że postanowiłam ograniczyć do minimum interwencję redakcyjną. W ten sposób zachowana została specyfika argumentacji poszczególnych autorów, a także specyfika ich warsztatu naukowego, często odmiennego od warsztatu archeologa. Mam nadzieję, że takie podejście spotka się z aprobatą czytelników i przybliży im charakter zapisu badań z zakresu szerszego niż archeologia.

ILONA SKUPIŃSKA-LØVSET

Uniwersytet Łódzki

INTRODUCTION

The present volume is in its entirety devoted to the presentation of chosen subjects pertaining to works of the section of Mediterranean Archaeology at the University of Łódź. Mediterranean archaeology as presented and researched at the University of Łódź has traditionally had an interdisciplinary character.

The activity of the chair of Classical Archaeology started in May 1945 on the very day of creation of the University of Łódź. Professor dr hab. Rajmund Gostkowski, the first holder of the chair was among the founders of the University. He came after the end of World War II from the The Stefan Batory University of Vilnius, where he had been attached as professor. Vilnius with large parts of Polish Lithuania had now become a republic of the Soviet Union and the University teachers had to leave their Alma Mater. Professor Gostkowski at the University of Łódź taught students in Classical Archaeology and gave courses for students in Classical Philology and Ancient History.

In 1950 the education in archaeology, both classical and prehistoric, was stopped at the University of Łódź. This was a political decision. The Ministry of Education created a new institutional body, called The Institute of Material Culture and changed the curriculum in such a way that the primary education for students in archaeology, ethnology and anthropology should be channelled through this institute and concentrated on a materialistic oriented study of objects. Only the universities of Warsaw, Cracow, Poznań and Wrocław were licenced to teach the new archaeology.

This situation continued until 1957 when the political situation allowed the Faculty Council of the Philosophical-Historical Faculty to reactivate the study of archaeology, prehistory as well as classical archaeology. Professor Gostkowski returned to Łódź and taught classical archaeology until his final retirement at the age of 75 in 1960. After that time classical archaeology

lost its independence at our university. Courses were still given but on a lower level and teachers were appointed at the Institute of Prehistory.

The situation changed again in the year 1995, when the chair of Mediterranean Archaeology was created and its leadership given to professor dr hab. Iлона Skupińska-Løvset, educated at Warsaw University under the mentorship of professors Kazimierz Michałowski and Anna Sadurska.

The newly created unit has been engaged in a series of projects in cooperation with scholars from scientific institutions in Poland as well as from European, American and Israeli universities and institutes. The present volume provides a view into some of the issues studied during the ten years of existence of the Chair of Classical Archaeology at the University of Łódź. This is our modest contribution to the presentation of archaeological thought and actions so far, the first volume in a "Mediterranean series" of *Folia Archaeologica*. I want to thank all my colleagues for their contributions and express my sincere hope for further cooperation.

Because of the multidisciplinary and multilinguality of the volume the editorial layout is kept close to the intensions of the individual authors as far as it has been possible for this editor. It is hoped that unintended faillores on her part will be forgiven and that the reading will prove stimulating.

ILONA SKUPIŃSKA-LØVSET

University of Łódź